



Anatol EREMIA

Doctor habilitat în filologie.

Domenii de preocupare: onomastica

Cărți publicate: *Dicționar. Orașele și satele din Republica Moldova*, Chișinău, 2023; *Leova. Localități, oameni, tradiții*, Chișinău-Iași, 2018; *Tezaurul toponimic românesc. Republica Moldova. Arealul Cantemir*, Chișinău-Iași, 2016; *Tezaurul toponimic românesc. Republica Moldova. Arealul Cahul*, Chișinău-Iași, 2016; *Studii de sociolingvistică și onomastică*, Chișinău, 2016; *Chișinău. Istorie și actualitate*, Chișinău, 2012; *Dicționar explicativ și etimologic de termeni geografici*, Chișinău, 2006; *Dicționar geografic universal*, Chișinău, 2008; *Cahulul în timp și spațiu*, Chișinău, 2007 ș.a.

DIN ISTORIA CUVINTELOR PĂMÂNTUL – IZVORUL PEREN AL VIETII

În limba română termenul *pământ* dispune de două semnificații principale: 1) „stratul de suprafață al scoarței terestre” și 2) „planeta Pământ”, denumită și *Terra*. Pământul este a treia planetă după distanța față de Soare și a cincea ca mărime în sistemul solar, considerată deocamdată ca singura planetă populată de oameni în întregul Univers. S-a format acum 4-5 miliarde de ani tereștri. Suprafața Pământului este acoperită în proporție de 70, 8 % de apă, restul de 29, 2 % fiind teritoriu de uscat.

În mitologia antică, avându-se în vedere geneza lumii și proveniența omului, pământul este considerat un element primar și primordial al realității naturale materiale, alături de apă, foc și aer. Prin personificare, Pământul, denumit la greci *Geea*, este perechea zeificată a Cerului, redenumit *Uranus*. La multe popoare, pământul, ca sol roditor, reprezintă simbolul vieții, simbolul fertilității și belșugului.

Pământul țării, pământ strămoșesc. Sunt cuvinte și noțiuni cu deosebită pondere semantică, însemnând pentru noi tot ce avem mai drag și mai de preț – iubirea de neam și țară, tradițiile populare, credința, demnitatea.

Romanii numeau *pavimentum* un teren uscat bătătorit, nivelat, netezit. Se presupune că

acest cuvânt își trage originea dintr-un radical indo-european **pau-/peu*, devenit în latina populară *pavo, pavare*, având semnificația verbală „a lovi, a bate cu piciorul”, „a bătători”, mai târziu obținând sensul actual „a pietruir, a pava”. E posibil ca în străromână cuvântul *pământ* să fi avut anume sensul de „loc bătătorit”. Nu e întâmplător faptul că, astăzi, locul din curte, din fața casei, este numit *bătătură*.

Pentru noțiunea de „pământ”, în latina clasică, era folosit un alt cuvânt – *terra*, care în limba noastră a dat naștere termenului *țară*. Folosind aceste două cuvinte, românii au recurs la diferențierea lor semantică, pentru a evita confuziile în vorbire. Fiind nu numai păstori, dar și buni agricultori, strămoșilor noștri, bineînțeles, n-a putut să le scape din vedere cuvântul referitor la lucrarea pământului. Și aceasta, cu toate că *pavimentum* dispunea pe atunci și de înțelesurile „loc uscat, bătătorit”, „bătătură”. Tema etimonului primar latin poate fi recunoscută astăzi în cuvintele francize: *pavé* „bloc, bucată de piatră, de cărămidă; pavea”, *paver* „a pietruir un drum, o stradă”, *pavage* „acoperământul de piatră al unui drum, al unei străzi”. Datorită contactelor dintre limbi, aceste cuvinte au pătruns apoi și în limba noastră (*pavea, a pava, pavaj*),

fiind folosite astăzi cu aceleași semnificații.

Limba română dispune de un arsenal bogat și variat de cuvinte care pot desemna mulțimea de realități din lumea materială și spirituală: ființe, lucruri, fenomene, însușiri, acțiuni. Aceste cuvinte fie că reprezintă formații lexicale create pe teren propriu sau împrumutate din alte limbi, fie că sunt moștenite din idiomurile de bază (geto-dacă, latină), având deci vechime de secole și milenii. În cursul dezvoltării istorice a limbii române, cuvintele vechi au suferit anumite modificări de formă și de conținut. Sub acest aspect, prezintă interes multe cuvinte și termeni din lexicul român actual.

Pe parcursul istoriei, de la apelativul *pământ*, din limba noastră, s-a format o mulțime de cuvinte și termeni cu sensuri și nuanțe semantice diferite: „planeta pe care o locuim”, „întindere de uscat; continent”, „teren cultivabil; câmp, ogor”, „teritoriu, regiune, ținut”, „țară, patrie”. Îmbinările de cuvinte și expresiile frazeologice, formate cu acest element lexical, sunt destul de numeroase: *ca pământul* „negru”, *la pământ* „culcat, întins”, *lipit pământului* „sărac, nevoiaș”, *la capătul pământului* „foarte departe”, *obiceiurile pământului* „obiceiuri, tradiții din strămoși”, *a da la pământ și a face una cu pământul* „a dărâma, a nărui”, *a intra în pământ* „a pierde ceva, a dispărea”, *a ieși (a apare) ca din pământ* „a se ivi deodată, pe neașteptate”, *a șterge de pe fața pământului* „a distruge, a nimici”, *ca de la cer la pământ* „deosebire mare” sau „distanță foarte mare”. Pe baza acestui cuvânt au luat ființă și multe proverbe: *a fâgădui cerul și pământul* „a promite lucruri nerealizabile”, *cu o falcă în cer și (cu) alta în pământ* „furios, gata să distrugă totul în cale”, *a se crede stâlpul pământului* „a se socoti cel mai important dintre toți”, *a fugi mâncând pământul* „a fugi foarte repede” etc.

Sunt bine cunoscute și frecvent folosite zicerile, expresiile celebre: *Pământul ne adună și ne hrănește* (Euripide), *Virtutea unește cerul și pământul* (U. Fascolo), *Metaforele sunt ca florile ce acoperă pământul* (Z. Blogek), *Pământul rodește dacă e muncit* (O. Goga), *Pământul negru pâine albă rodește* (M. Sadoveanu), *De durerea*

oamenilor și pământul plânge (E. Gâlcescu), *Pământul zâmbește prin flori, iar florile mulțumesc soarelui pentru culori* (R. W. Emersen).

Termenul *terra* a cunoscut și el mai multe transformări în latină. Prin derivare și compunere, a dat naștere formațiilor: *terrenus* „de pământ”, *terrester* „pământesc, de pe pământ”, *subterraneus* „de sub pământ, din pământ”, *territorium* „întindere de pământ”. Pe acestea le-a moștenit limba română. Etimonul latin *terra* îl conține și unele cuvinte împrumutate din limbile romanice: *parter* „parte a clădirii la (de pe) pământ”, *terier* „câine folosit la vânarea animalelor de viziuni”, *tericol* „(despre animale) care trăiește pe pământ”, *terigen* „adus, provenit de pe uscat”, *terasă, terasament ș.a.* Însuși cuvântul *Terra*, după cum s-a menționat deja, este folosit în limbajul științific cu sensul de „planeta Pământ”. În limba noastră, apelativul *pământ* este menționat pentru prima dată într-un document din 10 iulie 1517. Denumirea *Terra* a fost introdus în circulație mult mai târziu.

Pământul este izvorul peren al vieții. „Pământul l-a înzestrat pe om cu înțelepciunea tihnei, iar cerul i-a dat harul bucuriilor, cea mai sfântă sărbătoare a sufletului – bucuria. Și nu are margini fericirea omului, precum margini nu are minunea unui cer albastru de vară, ce-și freacă seninul, vărsând potoape de lumină la legătura cu pământul a fiecărei semințe, iar harnicul nostru pământ, culegând această lumină, o răspândește în mireasma gingașă a florilor, în freacățul pădurilor adânci, în țăpușele spicelor de grâu, în toate celea cărora le zicem noi viață” (*I. Druță*).

În anul 2017, Organizația Națiunilor Unite (ONU) a declarat ziua de 22 aprilie ca Zi a Pământului, aceasta pornind din dorința tuturor de a milita pentru un viitor mai bun al planetei noastre. Către această zi, organizațiile și instituțiile ecologice inițiază acțiuni de protejare a mediului natural prin plantarea de copaci, prin curățarea apelor de deșeuri, prin restabilirea și ocrotirea ecosistemelor biotopice locale. Milioanele de oameni de pe glob vor contribui astfel la crearea condițiilor de viață mai curată și sănătoasă, la făurirea în țările lor a unor societăți durabile și prospere.